

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת מיקי לוי

5767/25/פ

הצעת חוק המרכז להנצחת מורשתו של הנשיא יצחק נבון, התשפ"ה–2025

פרק א': מטרת החוק

מטרת החוק 1. מטרתו של חוק זה להנציח לדורות את פועלו ומורשתו של יצחק נבון.

פרק ב': פרשנות

הגדרות 2. בחוק זה –

"הארכיון" – ארכיון יצחק נבון ;

"האתר" – אתר ההנצחה לזכר יצחק נבון ;

"הגנז", "חומר ארכיוני", ו"מוסד ממוסדות המדינה" – כהגדרתם בחוק הארכיונים, תשט"ו–1955¹ ;

"המוזיאון" – המוזיאון להנצחת זכרו של יצחק נבון שהוקם לפי סעיף 18 ;

"מוסד מוכר" – כמשמעותו בחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח–1958² ;

"המכון" – המכון שהוקם לפי סעיף 22 ;

"המרכז" – המרכז למורשת יצחק נבון שתכליתו הנצחת מורשתו ובכלל זה, קידום ערכי לכידות חברתית וערבות הדדית, צמצום פערים בחברה והעמקת תחושת הסולידריות בין כל שכבות האוכלוסייה בישראל, בין היתר בדרך של הכרת תרבויות ישראל השונות וטיפולן ובכללן תרבות יהדות ספרד והמזרח ;

"העמותה" – העמותה להנצחת מורשת הנשיא החמישי יצחק נבון, עמותה רשומה 580621977 ;

¹ ס"ח התשט"ו, עמ' 14.
² ס"ח התשי"ח, עמ' 191.

"פארק נאות קדומים" – נאות קדומים, השמורה הלאומית של טבע הארץ
במקורות ישראל;
"השר" – שר החינוך.

פרק ג': המוסדות

3. קיום מוסדות יוקם מרכז למורשת יצחק נבון; המרכז יכלול את האתר, המכון, הארכיון והמוזיאון.

סימן א': המרכז

4. מעמד המרכז (א) המרכז יהיה תאגיד.
(ב) המרכז יהיה גוף מבוקר כמשמעותו בחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב]³.

5. המועצה למרכז תהיה מועצה בת 11 חברים, שימנה השר, ואלה חברה –
(1) עובד בכיר במשרד החינוך, לפי המלצת שר החינוך;
(2) עובד משרד ראש הממשלה, לפי המלצת ראש הממשלה;
(3) עובד בכיר במשרד התרבות הספורט, לפי המלצת שר התרבות והספורט;
(4) שני אנשי הסגל האקדמי במוסדות מוכרים, מתחום מדעי הרוח, המדינה, החברה או המשפטים;
(5) שני חברים לפי המלצת העמותה;

(6) ארבעה נציגי ציבור, שאינם עובדי מדינה, בעלי ניסיון ומעמד ציבורי מתחום החינוך, התרבות והרווחה; הוקם המרכז בפארק נאות קדומים – יהיו שניים מהם נציגי הפארק, שימונו לפי המלצת דירקטוריון הפארק.

6. יושב ראש המועצה המועצה תמנה מבין חבריה, בהתייעצות עם השר, את היושב ראש ואת ממלא מקומו.

7. תפקידי המועצה תפקידי המועצה –

- (1) לקבוע את מדיניותו הכללית של המרכז ואת קווי הפעולה שלו;
- (2) לקבל דוחות על פעילות המרכז מהמנהל הכללי;

³ ס"ח התשי"ח, עמ' 92.

- (3) לאשר את תקציב המרכז ואת תכנית העבודה השנתית שלו ;
- (4) לפקח על ביצוע קווי הפעולה של המרכז ותכניותיו ;
- (5) לדון בדוחות שהמבקר הפנימי יגיש לה ולקבל החלטות בעניינם.
8. סדרי עבודת המועצה
- (א) המועצה תתכנס פעם אחת בשנה לפחות.
- (ב) יושב ראש המועצה ינהל את ישיבותיה ; הוא יזמן את ישיבות המועצה ויקבע את מועדן, מקומן וסדר יומן.
- (ג) המועצה תקבע את סדרי עבודתה, ככל שאלו לא נקבעו בתקנות.
9. הוצאות וגמול חבר המועצה לא יקבל מהמרכז שכר בעד שירותיו, אך יהיה זכאי לגמול עבור השתתפותו בישיבות המועצה וכן להחזר הוצאות שהוציא במילוי תפקידו בשיעורים שיקבע השר, בהסכמת שר האוצר.
10. תקופת כהונה חבר המועצה יתמנה לתקופה של שלוש שנים, ואפשר לשוב ולמנותו מחדש לתקופות כהונה נוספות.
11. פקיעת הכהונה חבר המועצה יחדל לכהן לפני תום תקופת כהונתו באחת מאלה :
- (1) התפטר במסירת כתב התפטרות לשר ;
- (2) הורשע או הוגש נגדו כתב אישום בעבירה שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לשמש חבר מועצה ;
- (3) חדל להיות עובד המשרד הממשלתי או הגוף שאותו הוא מייצג במועצה.
12. העברה מכהונה השר רשאי, לאחר שנועץ ביושב ראש המועצה, להעביר חבר המועצה מכהונתו לפני תום תקופת כהונתו אם נבצר ממנו, דרך קבע, למלא את תפקידו.
13. תוקף פעולות קיומה של המועצה, סמכויותיה ותוקף החלטותיה לא ייפגעו מחמת שנתפנה מקומו של חבר מחבריה או מחמת ליקוי במינוים או בהמשך כהונתם.
14. המנהל הכללי (א) המועצה, באישור השר, תמנה את המנהל הכללי.
- (ב) המנהל הכללי ימונה לתקופה של שלוש שנים, ואפשר לשוב ולמנותו מחדש, באישור השר, לתקופות כהונה נוספות.
15. תפקידי המנהל הכללי –
- (1) ניהול המרכז – האתר, ובכלל זה המוזיאון, המכון והארכיון ;

- (2) יישום החלטות המועצה ;
- (3) הכנת תכנית העבודה השנתית והתקציב השנתי של המרכז והבאתם לאישור המועצה ;
- (4) דיווח למועצה על פעילויות המרכז – האתר, ובכלל זה המוזיאון, המכון והארכיון.
16. תנאי העסקתו של המנהל הכללי ופקיעת כהונה
- (א) המועצה, באישור השר ובהתייעצות עם שר האוצר, יקבע את שכרו ותנאי העסקתו של המנהל הכללי.
- (ב) המנהל הכללי יחדל לכהן לפני תום תקופת כהונתו באחת מאלה :
- (1) הוא התפטר במסירת כתב התפטרות לשר וליושב ראש המועצה ;
- (2) המועצה החליטה על הפסקת כהונתו ברוב של שני שלישים לפחות מכלל חבריה ;
- (3) הוא הורשע או הוגש נגדו כתב אישום בעבירה שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לשמש המנהל הכללי.
17. מבקר פנימי
- למרכז ימונה מבקר פנימי אשר יפעל בהתאם להוראות חוק הביקורת הפנימית, התשנ"ב-1992⁴; המבקר הפנימי יגיש למועצה דין וחשבון על ממצאיו.
- סימן ב': האתר**
18. הקמת האתר ותכולתו
- המרכז יקים אתר הנצחה שבו יהיה מוזיאון שיכלול תערוכה מתמדת של מוצגים המעלה את זכר חייו, פועלו ומורשתו של יצחק נבון ושבן יוצגו אירועים מרכזיים בתולדות המדינה והחברה בישראל לצד סיפור חייו של יצחק נבון ; כן יכלול אתר ההנצחה את ספרייתו של יצחק נבון.
19. פעילויות לציבור
- אתר ההנצחה יהיה פתוח לציבור ויתקיימו בו, באופן סדיר, פעילויות הנצחה, פעילויות מוזיאליות ופעולות חינוך והסברה הקשורות בפועלו ובמורשתו של יצחק נבון.

⁴ ס"ח התשנ"ב, עמ' 198.

- ועדה חינוכית 20. (א) המועצה, לאחר התייעצות עם המנהל הכללי, תמנה ועדה חינוכית בת שבעה חברים שתורכב משני נציגים לפי המלצת העמותה, שני אנשי חינוך ותרבות, ושלושה נציגי ציבור שאינם עובדי מדינה; הוקם המרכז בפארק נאות קדומים, יהיו שניים מנציגי הציבור נציגי הפארק, שימונו לפי המלצת דירקטוריון הפארק.
- (ב) הוועדה החינוכית תמנה מבין חבריה את יושב ראש הוועדה ואת ממלא מקומו.
- (ג) יושב ראש הוועדה ינהל את ישיבות הוועדה; הוא יזמן את ישיבותיה ויקבע את מועדן, מקומן וסדר יומן.
- תפקידי הוועדה 21. הוועדה החינוכית תייעץ למנהל הכללי לגבי פעילויות שיתקיימו באתר, לרבות סוגן ותוכן.

סימן ג': המכון

- הקמת המכון ומטרתו 22. המרכז יקיים מכון לחקר, העצמה וטיפוח ערכים של לכידות חברתית וערבות הדדית וזאת בין היתר, בדרך של העמקת הידע בכל הקשור להיסטוריה, לחברה ולתרבויות ישראל ובתוכן תרבות יהדות ספרד, שפת הלאדינו ותרבות המזרח, תוך שימת דגש על חזונו, פועלו ומורשתו של יצחק נבון.
- פעילות המכון 23. המכון יקיים פעילויות חקר וכן פעילויות חינוכיות ותרבותיות, לקידום מטרות חוק זה, לרבות – מתן מלגות ופרסים, ייסוד קבוצות מחקר, סמינרי מחקר, חוגים, הרצאות פומביות וכנסים, פיתוח תכנים חינוכיים ותוכניות לימוד בשיתוף משרד החינוך וכן תכני תרבות ואומנות.
- ספריה 24. המכון יקיים ויפעיל ספריית מחקר ועיון שתתמחה בתחומים האמורים בסעיף 22.
- פרסומים 25. המכון יפרסם פרסומים שונים בתחומי פעילותו.
- הוועדה המקצועית 26. (א) המועצה, בהתייעצות עם המנהל הכללי, תמנה ועדה מקצועית בת שבעה חברים, שתורכב משני נציגים בעלי מעמד בתחומי המחקר וההוראה במוסדות מוכרים בארץ, שני נציגי העמותה ושלושה נציגים בעלי מעמד בתחום התרבות, החברה והרוח.
- (ב) הוועדה תמנה, מבין חבריה, את יושב ראש הוועדה ואת ממלא מקומו.
- (ג) יושב ראש הוועדה ינהל את ישיבות הוועדה; הוא יזמן את ישיבותיה ויקבע את מועדן, מקומן וסדר יומן.

- תפקידי הוועדה 27. (א) הוועדה המקצועית תאשר תכניות פעולה והצעות שיוגשו לה על ידי המנהל הכללי, לרבות הצעות להעסקת חוקרים, לביצוע מחקרים, לפיתוח תוכניות חינוכיות ופעילויות תרבותיות.
- (ב) הוועדה המקצועית תייעץ למנהל הכללי בכל ענין הנוגע לפעילותו המקצועית של המכון במרכז.
28. הוראות סעיפים 11 ו-12 יחולו, בשינויים המחויבים, גם על חברי הוועדה.

סימן ד': הארכיון

29. הקמת הארכיון המרכז יקים ארכיון; הארכיון יהיה חלק מארכיון המדינה והוראות חוק הארכיונים, התשט"ו-1955, יחולו עליו.
30. (א) הטיפול בחומר ארכיוני הנוגע ישירות לפועלו של יצחק נבון, יהיה נתון לארכיון.
- (ב) השר, לאחר התייעצות עם הגנז ועם המנהל הכללי, יקבע בתקנות את סוגי החומר הארכיוני הנמצא בארכיון המדינה או במוסד ממוסדותיה, אשר יועבר לארכיון.
- (ג) חומר ארכיוני כאמור בסעיף קטן (ב) יועבר לארכיון, כמקור או בהעתק, באופן שיורה הגנז.
31. ממונה על הארכיון על הממונה על הארכיון יתמנה בידי המנהל הכללי, באישור הגנז, ויקבל את ההוראות וההנחיות בתחום המקצועי מהגנז.

פרק ד': יום תרבויות ישראל לזכר יצחק נבון

32. יום תרבויות ישראל לזכר יצחק נבון (א) אחת לשנה, בא' בניסן, יום לידתו של יצחק נבון, יקוימו אירועים ופעילויות חינוכיות-ערכיות ותרבותיות, לרבות במערכת החינוך ובצה"ל, להנצחת זכרו של יצחק נבון ובזיקה לפועלו וערכי מורשתו, להעצמה וטיפוח תרבויות ישראל בכלל ובתוכן תרבות יהדות ספרד והמזרח, תוך קידום ערכים של לכידות חברתית, צמצום פערים בחברה, ערבות הדדית ותחושת סולידריות.
- (ב) חל א' בניסן ביום שישי, שבת, חג או חול המועד, יוקדמו האירועים והפעילויות ליום חול שלפניו.

פרק ה': הוראות כלליות

- ניגוד עניינים 33. (א) חבר המועצה, חבר ועדה או עובד המרכז (בסעיף זה – חבר) יימנע מהשתתפות בדיון ומהצבעה בישיבות, אם הנושא הנדון עלול לגרום לו להימצא, במישרין או בעקיפין, במצב של ניגוד עניינים בין תפקידו לבין עניין אישי שלו או לבין תפקיד אחר שלו; חבר לא יטפל במסגרת תפקידו בנושא שעלול לגרום לו להימצא במצב כאמור גם מחוץ לישיבות.
- (ב) התברר לחבר כי נושא הנדון בישיבה או המטופל על ידיו עלול לגרום לו להימצא במצב של ניגוד עניינים כאמור בסעיף קטן (א), יודיע על כך ליושב ראש המועצה, ליושב ראש הוועדה או למנהל הכללי, לפי העניין.
- (ג) לעניין סעיף זה, אחת היא אם מילוי התפקיד האחר הוא בתמורה או שלא בתמורה.
- (ד) בסעיף זה –
- ”עניין אישי” – לרבות עניין אישי של קרובו או עניין של גוף שחבר או קרובו מנהלים או עובדים אחראים בו, או עניין של גוף שיש לכל אחד מהם חלק בהון המניות שלו, בזכות לקבל רווחים, בזכות למנות מנהל או בזכות ההצבעה;
- ”קרוב” – בן זוג, הורה, ילד, אח או אחות או אדם אחר הסמוך על שולחנו של חבר.
- מקרקעין 34. המדינה תעמיד לרשות המרכז את המקרקעין הדרושים לפעילותו, כפי שתקבע הממשלה או שר שתסמך לכך; אם יתאפשר, יוקם המרכז בפארק נאות קדומים, שישנה את שמו לפארק יצחק נבון, תוך שמירת מעמדו וצביונו כשמורה הלאומית של טבע הארץ במקורות ישראל.
- מימון 35. פעילות המרכז תמומן, בכפוף להוראות סעיף 36, מתקציב המדינה כפי שדרוש להוצאות קיומו, החזקתו, פיתוחו וניהול מכלול פעילויותיו.
- תקציב 36. (א) המועצה תאשר הצעת תקציב שנתי ותגישה לשר האוצר לשם אישורו; התקציב טעון אישור שר האוצר.
- (ב) שנת תקציב המרכז תהיה כשנת תקציב המדינה.

- פטור ממסים 37. (א) לענין פקודת מס הכנסה⁵, ייחשב המרכז כמוסד ציבורי לפי סעיף 9(2) לפקודה האמורה, ולענין חוק מס רכוש וקרן פיצויים, התשכ"א-1961⁶, ייחשב המרכז כמוסד ציבורי לפי סעיף 39(6) לחוק האמור, וכל נכסי המרכז יהיו פטורים מכל אגרה, ארנונה או תשלום חובה אחר, המשתלמים לרשות מקומית.
- (ב) פטור ממסים לפי סעיף זה לא יחול על נכסים המשמשים למטרות מסחריות.
- עובדים 38. תנאי העסקתם של עובדי המרכז יהיו כשל עובדי המדינה בתפקידים מקבילים, בשינויים ובתיאומים שיקבע השר בהתייעצות עם שר האוצר ועל פי המלצת המועצה.
- איסור העברת נכסים 39. (א) המרכז לא יהא רשאי למכור או להעביר בדרך אחרת נכס שבבעלותו, למעט נכסים שפרטים לגביהם, לרבות סוגם ושוויים נקבעו בתקנות, אלא באישור השר.
- (ב) המרכז לא יהא רשאי למשכן נכס שברשותו או להשכירו לתקופה העולה על עשר שנים, אלא באישור השר; לענין זה, "להשכירו לתקופה העולה על עשר שנים" – לרבות שכירות המקנה זכות לחדשה, להאריכה או שכירות לתקופה נוספת שבהצטרפותן לתקופות השכירות הקודמות עולות יחד על עשר שנים.
- (ג) המרכז לא ייטול הלוואה העולה על סכום שקבע השר בתקנות, אלא באישור השר ושר האוצר.
- ביצוע 40. השר ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו, לרבות סדרי העבודה של המועצה.

דברי הסבר

הנצחת דמותו ופועלו של יצחק נבון, כאחת מן הדמויות ההיסטוריות שעיצבו את תולדות הישוב היהודי בארץ ישראל ובמדינת ישראל, היא צורך חינוכי ולאומי, הדר בכפיפה אחת עם הרצון לפעול, בהתאם למורשתו לצמצום הפערים בחברה, לחיזוק הלכידות החברתית ולהעמקת תחושת הסולידריות בין כל שכבות האוכלוסייה בישראל וזאת, בין היתר, בדרך של הכרת תרבויות ישראל השונות וטיפוחן ובכללן תרבות יהדות ספרד והמזרח.

המחוקק הכיר בצורך זה באשר לדמויות היסטוריות מרכזיות אחרות, וכך נחקקו חוקים שמכוחם הוקמו ופועלים מרכזים חינוכיים המנציחים את פועלם של האישים המרכזיים בתולדות מדינת ישראל. (דוגמת: ראשי הממשלה דוד בן-גוריון, יצחק רבין, מנחם בגין ונשיאי ישראל יצחק בן-צבי וזלמן שזר).

הצעת החוק מבוססת, בין היתר, על העקרונות שנקבעו בחוקים השונים להנצחת אישים, כאמור לעיל,

⁵ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120.
⁶ ס"ח התשכ"א, עמ' 100.

המסדירים את פעילותם של המרכזים שהוקמו למטרה זו ומניחים קווים לניהולם והפעלתם. הנשיא החמישי יצחק נבון אשר נפטר ביום שישי, כ"ד בחשוון התשע"ו (6 בנובמבר 2015), מילא שורה ארוכה של תפקידים בחיים הציבוריים בישראל, השפיע השפעה משמעותית על עיצוב דמותה ואופייה של המדינה בשלבי הקמתה בשנות כהונתו של דוד בן גוריון כראש ממשלה, ולאחר מכן בשורה של תפקידים ציבוריים החל מחבר כנסת, סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות וכלה בכהונה הרמה של נשיאה החמישי של מדינת ישראל. בנוסף, היה נבון סופר, מחזאי ואיש חינוך שתרים תרומה ניכרת, נטועה ושורשית לחיי התרבות בישראל, בדגש על תרבות יהדות ספרד ושפת הלדינו. המחזה שכתב, "בוסתן ספרדי", היה למחזה המצליח ביותר מאז קום המדינה.

הנשיא נבון נולד בשנת 1921 בירושלים. הוא היה בוגר המחזור הראשון של התיכון שליד האוניברסיטה ובעל תואר ראשון מהאוניברסיטה העברית בפדגוגיה, תרבות האסלאם, השפה הערבית וספרות עברית. את שירותו הציבורי החל בש"י, שירות הידיעות של ההגנה. לאחר מלחמת העצמאות כיהן כדיפלומט באורגוואי ובארגנטינה ועם שובו לישראל שימש כמזכירו הפוליטי של שר החוץ משה שרת. בשנת 1952 מונה להיות מנהל לשכת ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון. בתפקיד מרכזי זה כיהן נבון יותר מעשור והיה לאיש אמונו של ראש הממשלה הראשון. בשנים שלאחר מכן פעל בתחומי חינוך, וגולת הכותרת לפעילותו זו הייתה בייזום והוצאה לפועל של המבצע לביעור הבערות – מבצע רחב היקף ללימודי עברית למבוגרים. בשנת 1968 נבחר לכנסת, בה שימש במספר תפקידים וביניהם סגן יושב ראש הכנסת ויושב ראש ועדת החוץ והביטחון.

ביום כ"ב באייר התשל"ח (29 במאי 1978), נבחר יצחק נבון לכהן כנשיאה החמישי של מדינת ישראל. בתקופת כהונתו כנשיא חתר נבון ללכידות חברתית ולסולידריות. קירוב הלבבות בין העדות והדתות השונות היה נר לרגליו. מתוך דאגה לשכבות החלשות ומתוך רצון בחברה צודקת יותר, הנשיא חרש את הארץ, לאורכה ולרוחבה, נפגש עם קהילות ישראל וסלל מסילות אל לב ליבה של ההווה הישראלית. בית הנשיא היה בית פתוח לכל אדם ונגיש לכל נושא. לא בכדי כונה הנשיא נבון לאחר מותו "נשיא העם". יצחק נבון העניק למוסד הנשיאות יוקרה ועוצמה מוסרית. תקופת כהונתו התאפיינה בתחושת אחדות, והשרתה ממד של עממיות וביטוי ממשי לאהבת ישראל על כל שבטיו.

לאחר פרישתו מתפקיד נשיא המדינה כיהן יצחק נבון כסגן ראש הממשלה וכשר החינוך והתרבות. בתפקיד זה, הנהיג, בין היתר, את חובת הוראת השפה הערבית בבתי הספר היהודיים, יזם את פרויקט "סל תרבות", הנהיג את מסעות הנוער לפולין והכניס את לימודי מורשת יהדות המזרח לבתי הספר. לאחר פרישתו מתפקידו כשר החינוך ומהחיים הציבוריים כיהן בשורה ארוכה של תפקידים והמשיך לתרום תרומה גדולה לעיצוב דמותה, אופייה ואורחות חייה של מדינת ישראל.

אחת היוזמות המרכזיות שנבון קידם והוביל היא הקמת שמורת הטבע נאות קדומים. נבון היה בין המקימים של השמורה בשנת 1964 ושימש כיו"ר החברה שהוקמה לנהל את השמורה, במשך עשרות שנים, עד אחרית ימיו. נבון חש כי אזרחי המדינה חייבים להתחבר למסורת ולמורשת ההיסטורית של טבע הארץ ותורת ישראל. כפועל יוצא הוא פעל, לאורך כל תחנות חייו, לפיתוח הפארק ולחשיפתו בקרב ילדים, בני נוער וחיילים המהווים את החלק הארי מתוך למעלה ממאתיים אלף המבקרים הפוקדים את הפארק בכל שנה.

הצעת החוק נועדה להנציח את דמותו ופועלו של יצחק נבון בדרך של הקמת מרכז בנאות קדומים או במקום אחר, ככל שלא יתאפשר לעשות כן בנאות קדומים.

הצעות חוק זהות הונחו על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת מיקי לוי (פ/24/203) ועל ידי חברת הכנסת עידית סילמן וקבוצת חברי הכנסת (פ/24/4002) ועל שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חברת הכנסת מירב בן ארי (פ/25/168).

הצעת החוק זהה לפ/25/168 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ז' באייר התשפ"ה (05.05.2025)